

Nr 110.

*Kungl. Maj:ts nådiga proposition till riksdagen angående understöd
åt avlidne nomadläraren G. Gudmundssons änka och barn;
given Stockholms slott den 25 februari 1916.*

Under åberopande av bilagda utdrag av statsrådsprotokollet över ecklesiastikärenden för denna dag vill Kungl. Maj:t härmed föreslå riksdagen medgiva,

att avlidne nomadläraren Gustaf Gudmundssons änka Maria Gudmundsson, född Eriksson, och makarnas minderåriga barn Gustaf och Sven Erik må för tiden från och med den 1 september 1915 å allmänna indragningsstaten uppbära årliga understöd, änkan med 300 kronor, så länge hon förbliver i sitt nuvarande änkestånd, samt vardera av makarnas nyssnämnda barn med 150 kronor till uppnådd ålder av 18 år.

De till ärendet hörande handlingarna skola tillhandahållas riksdagens vederbörande utskott; och Kungl. Maj:t förbliver riksdagen med all kungl. nåd och ynnest städse välbevågen.

GUSTAF.

K. G. Westman.

Utdrag av protokollet över ecklesiastikärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 25 februari 1916.

Närvarande:

Hans excellens herr statsministern HAMMARSKJÖLD,
 Hans excellens herr ministern för utrikes ärendena WALLENBERG,
 Statsråden: HASSELROT,
               VON SYDOW,
               friherre BECK-FRIIS,
               STENBERG,
               LINNÉR,
               MÖRCKE,
               VENNERSTEN,
               WESTMAN,
               BROSTRÖM.

 Departementschefen, statsrådet Westman anförde:

I en underdånig ansökning, som av domkapitlet i Luleå med eget, den 13 oktober 1915 dagtecknat utlåtande och yttrande av vederbörande folk-skolinspektör överlämnats till Kungl. Maj:t, har avlidne nomadläraren Gustaf Gudmundssons änka Maria Gudmundsson, född Eriksson, anhållit, att Kungl. Maj:t täcktes på grund av de omständigheter, under vilka hennes make ljutit döden, hos riksdagen göra framställning om beredande åt henne och hennes två barn av en tilläggspension till det belopp, Kungl. Maj:t kunde anse skäligt; och har änkan Gudmundsson därjämte anhållit om ersättning från statsverket med sammanlagt 262 kronor 70 öre för de omkostnader, hon haft att vidkännas för hemförandet av mannens lik från Vilhelmina kyrkoby till hennes hemort Rättvik samt för hans begravning å sistnämnda ort m. m.

Understöd
 åt avlidne
 nomadlära-
 ren G. Gud-
 mundssons
 änka och
 barn.

Till stöd för denna framställning har sökanden anfört:

Natten till den 14 augusti 1915 hade i Lövbergs by av Vilhelmina socken sökandens man, läraren vid den med folkskoleseminariet i Umeå förenade övningsskolan Gustaf Gudmundsson, tillika med en annan i nämnda by bosatt person blivit knivhuggen till döds av en, såsom det troddes, vansinnig norsk lapp, och hade Gudmundsson efterlämnat sökanden jämte två små barn i bitter sorg. Av det till Kungl. Maj:ts befallningshavande i Västerbottens län av kronolänsmannen i Vilhelmina distrikt ingivna protokollet vid polisförhøret i Lövbergs by den 17 augusti 1915 framginge, att Gudmundsson, som för sörjaren tagit anställning såsom lärare för lapparnas barn i Vilhelmina sockens fjälltrakter, under försök att bispringa andra lätt sitt liv. Då nämligen ovanbemälda lapp inträngt genom fönstret hos bonden Erik Eriksson samt där kastat sig över och knivhuggit denne, hade Gudmundsson, som redan förut sett lappen gå med dragen kniv och varnat för honom såsom farlig, främst bland de personer, som åsett lappens företag, ilat till hjälp under uppmaning till de övriga att även skynda till undsättning. Härunder hade Gudmundsson, som sprungit snabbare än de andra, först kommit fram till gården, där lappen inträngt och därifrån man med höga rop påkallade hjälp, samt i förstugan blivit knivhuggen till döds av mördaren, som störtat ut emot honom. Ehuru Gudmundsson hade kunnat tänka blott på sin egen säkerhet, hade han sålunda modigt och självupppoffrande givit sitt liv för andras skull.

Genom det hårda slag, som drabbat sökanden och hennes barn, hade deras framtidsutsikter, som förut tett sig ganska ljusa, så länge de haft kvar sitt stöd och sin försörjare, blivit mycket förmörkade. Boets ställning, så långt den före verkställd bouppteckning kunde överblickas, visade en behållning av endast omkring 1,600 kronor, vartill komme pension från folkskollärarnas änke- och pupillkassa till ett belopp av sammanlagt 780 kronor för år. Med denna inkomst om året torde sökanden, som själv vore svag och genom sorgen nedbruten, knappast kunna försörja sig och barnen och tillika giva de senare en sådan uppfostran, som de kunnat få, om deras fader fått leva och arbeta för dem. Från anhörigas sida torde sökanden icke heller kunna påräkna stor hjälp, då de ej ägde mera än vad de själva behövde för sitt uppehälle.

Vid ansökningen voro fogade:

1) avskrift av prästbetyg, utvisande att Gustaf Gudmundsson vore född den 21 oktober 1885 och avlidit den 14 augusti 1915, att hans hustru Maria Gudmundsson vore född den 18 september 1883, att i deras äktenskap voro födda sonen Gustaf den 19 juni 1911 och sonen Sven Erik den 13 februari 1915 och att såväl änkan som barnen fortfarande levde;

2) transsumt av protokoll, hållet vid polisförhör i Lövbergs by den 17 augusti 1915, i vilket protokoll lämnats en skildring av förloppet vid det tillfälle, då Gudmundsson dödats, ävensom antecknats, att Gudmundsson under den korta tid, han vistats i Lövberg, i allra högsta grad genom sina utmärkta egenskaper hunnit att tillvinna sig lapparnas och den bofasta befolkningens tillgivenhet och aktning;

3) ett av rektorn vid folkskoleseminariet i Umeå den 27 september

1915 utfärdat tjänstgöringsbetyg för Gudmundsson såsom lärare vid seminariets övningsskola, i vilket rektor bland annat vitsordat, att Gudmundsson, som tjänstgjort vid seminariet under läsåret 1914—1915, under denna sin tjänstgöring på grund av sitt varma intresse för sitt kall och sina elever, sin duglighet såsom lärare och sin redbara, gedigna och flärdlösa personlighet hunnit göra sig omtyckt och avhållen av såväl elever som kamrater, hos vilka hans hastiga och beklagansvärda död därför framkallat allmän sorg och förstämning; samt

4) ett av kyrkoherden i Rättviks församling A. E. Lefrin avgivet yttrande, i vilket han på grund av den kändedom, han ägde om makarna Gudmundsson och deras släktförhållanden, förordat bifall till ansökningsen om tilläggs pension för ankan och hennes barn.

I ärendet hava infortrade utlåtanden avgivits den 15 november 1915 av folkskolöverstyrelsen, den 11 december 1915 av Kungl. Maj:ts befallningshavande i Västerbottens län och den 25 januari 1916 av statskontoret.

Folkskolinspektören har i sitt förberörda yttrande, med åberopande av de ytterst knappa omständigheter, i vilka Gudmundsson efterlämnat sin familj, hemställt om åtgärder i syfte att något bidrag av statsmedel måtte beredas ankan till tackande av kostnaderna för transporterandet av Gudmundssons lik från Vilhelmina till Rättvik, varjämte han yttrat följande om Gudmundssons verksamhet såsom nomadlärare:

Den insats, Gudmundsson gjort i nomadskolväsendet i Västerbotten, vore av icke ringa betydelse. Sedan upprepade försök att anskaffa vandrande nomadlärare strandat, hade han frivilligt erbjudit sig att under sommaren tjänstgöra som sådan mot den avlöning, som tillkomme småskollärare, och hade sålunda blivit Västerbottens läns förste vandrande nomadlärare. Genom sin framstående duglighet som lärare och icke minst genom sin sällsynta förmåga att vinna lapparnas kärlek och förtroende hade han berett mark för de nya skolformer, som förut mötts uteslutande av misstroende från lapparnas sida. Den allmänna sorg och bestörtning, som hans död väckt bland nomadfolket och som vid hans bår tagit sig rörande uttryck, torde i sin mån kunna tolkas som bevis för att Gudmundssons verksamhet som nomadlärare varit av sådan beskaffenhet, att densamma komme att väsentligt underlätta arbetet för hans efterföljare.

Domkapitlet har i ärendet anfört bland annat:

De omständigheter, under vilka Gudmundsson ljutit döden, syntes domkapitlet vara sådana, att statens mellankomst till understöd åt hans efterlevande i den riktning, ifrågavarande ansökningar angåve, torde kunna anses av största fog påkallad. Gudmundsson hade bokstavligen dött på sin post i det allmännas tjänst och under fullgörande av en betydelsefull kulturell uppgift. Hans tjänstgöring såsom vandrande nomadlärare hade visserligen endast omfattat några månader men vitsordades av folkskolinspektören hava varit av banbrytande art. Domkapitlet, som bäst kände de sär-

skilt stora svårigheter, vilka varit och fortfarande vore förknippade med nomadskolväsendets omorganisation bland lapparna i de södra fjälltrakterna av Västerbottens län, kunde icke undgå att härvid fästa det allra största avseende. Av handlingarna framginge därjämte, att Gudmundsson genom att med självupppoffring modigt låta sitt liv sannolikt räddat andras.

Domkapitlet funne sig alltså och med hänsyn tillika till de efterlevandes tryckta ekonomiska ställning böra varmt förorda, att staten i förevarande fall trädde hjälpande emellan i den form, som i änkan Gudmundssons ansökning begärts. Vidkommande storleken av de årliga pensionstillägg, som sålunda ifrågasatts, finge domkapitlet för sin del föreslå, att åt änkan måtte beviljas ett dylikt tillägg av 300 kronor och åt vardera av barnen ett tillägg av 150 kronor att utgå till änkan, så länge hon levde ogift, samt till envar av söuerna, intill dess han uppnått 18 års ålder. Tilläggs pensionerna borde lämpligen utgå från och med månaden näst efter den, då mordet skedde.

Därutöver borde enligt domkapitlets mening ett belopp av 262 kronor 70 öre anvisas till täckande av kostnaderna för fraktandet av Gudmundssons lik till Rättvik samt för hans begravning därstädes.

Folkskolöverstyrelsen har i likhet med domkapitlet funnit det vara förenligt med billighet och rättvisa, att det allmänna träder hjälpande emellan för att, i den mån sådant är möjligt, lindra den svåra belägenhet, vari Gudmundssons efterlevande blivit försatta. Vad angår den form, under vilken statens mellankomst lämpligast borde äga rum, har överstyrelsen anslutit sig till domkapitlets förslag, att dels anslag måtte anvisas till täckande av kostnaderna för fraktandet till hembygden av Gudmundssons lik och för hans begravning därstädes, dels ock tilläggs pension måtte beviljas hans efterlevande änka och två omyndiga söner. De belopp, som domkapitlet i dessa avseenden föreslagit, hade överstyrelsen funnit lämpligt avvägda.

Därjämte har överstyrelsen erinrat, att riksdagen tidigare i jämförliga fall på Kungl. Maj:ts framställning beviljat särskilda understöd åt mördade familjefäders efterlevande familjemedlemmar. Så tillerkändes dylika understöd av 1892 års riksdag åt postbetjänten S. P. Gjärsvalls änka, av 1906 års riksdag åt postbetjänten S. Z. Abramssons änka och fyra minderåriga barn, av 1908 års riksdag åt postbetjänten J. Olssons änka samt av 1910 års riksdag åt generalmajoren O. L. Beckmans två minderåriga barn.

Kungl. Maj:ts befallningshavande i Västerbottens län har instämt i vad folkskolöverstyrelsen anfört i ärendet.

Även *statskontoret* har hemställt, att understöd med de av domkapitlet föreslagna beloppen måtte beredas Gudmundssons änka och barn, att utgå från och med den 1 september 1915, ävensom att medel måtte an-

visas till tackande av frakt- och begravningskostnader. Statskontoret har därvid yttrat bland annat:

Fall, likartade med det nu föreliggande, hade flera gånger förekommit och, såsom även folkskolöverstyrelsen framhållit, föranlett beviljande av understöd åt mördade familjefäders efterlevande familjemedlemmar. Särskilt erinrade statskontoret, att sedan kronolänsmannen O. A. Gawell blivit mördad under tjänstutövning, efterlämnande tillgångar betydligt överstigande dem, som enligt nu föreliggande handlingar syntes vara för handen i Gudmundssons dödsbo, 1892 års riksdag (enligt skrivelse nr 70, sid. 5—6) beviljat hans efterlevande en tilläggs pension å 800 kronor att utgå till änkan, så länge hon förbleve änka, samt, därest hon avlede eller inginge i nytt gifte, till makarnas barn, till lika fördelning dem emellan och för vartdera i avseende å dess andel till dess det uppnått 18 års ålder. Såsom motiv hade riksdagen anført, att i detta fall särskilda omständigheter av allvarlig och lyckligtvis sällspord beskaffenhet förelåge samt att den föreslagna pensionen mindre borde anses såsom ett av oavvisligt behov påkallat understöd åt kronolänsmannen Gawells änka och barn än som ett uttryck av det allmännas erkännande av det mod och den plikttrohet, Gawell vid utövning av sin tjänst ådagalagt.

På grund av den rätt stora överensstämmelse, som ägde rum mellan å ena sidan ovanberörda fall ävensom de av folkskolöverstyrelsen åberopade och å andra sidan nu föreliggande fall, hade statskontoret ingen betänklighet mot att tillstyrka beviljande av understöd av statsmedel åt Gudmundssons efterlevande, liksom statskontoret ej heller hade någon erinran mot de av domkapitlet föreslagna beloppen.

Departementschefen.

I likhet med de myndigheter, som yttrat sig i ämnet, finner jag det vara billigt, att staten bidrager till att lindra de ekonomiska bekymmer, som genom Gudmundssons död drabbat hans efterlevande änka och barn. Jag anser således, att ett årligt understöd, utöver den från folkskollärarnas änke- och pupillkassa utgående pensionen, bör beredas dem, och synes detta understöd böra utgå med de av myndigheterna föreslagna beloppen samt för tiden från och med månaden näst efter Gudmundssons död och under de av domkapitlet angivna villkoren. Framställning därom torde fördenskull få avlåtas till riksdagen.

Det belopp, som erfordras till tackande av kostnaderna för transporten av Gudmundssons lik samt för hans begravning i hemorten m. m., synes kunna anvisas av tillgängliga medel. Jag torde få tillfälle att anmäla detta ärende i sammanhang med riksdagens beslut i fråga om årligt understöd åt Gudmundssons efterlevande.

Jag hemställer således, att Eders Kungl. Maj:t täcktes föreslå riksdagen medgiva,

att avlidne nomadläraren Gustaf Gudmundssons änka Maria Gudmundsson, född Eriksson, och makarnas minderåriga barn Gustaf och Sven Erik må för tiden

från och med den 1 september 1915 å allmänna indragningsstaten uppbära årliga understöd, änkan med 300 kronor, så länge hon förbliver i sitt nuvarande änkestånd, samt vartdera av makarnas nyssnämnda barn med 150 kronor till uppnådd ålder av 18 år.

Vad föredragande departementschefen sålunda tillstyrkt behagade Hans Maj:t Konungen, på hemställan av statsrådets övriga ledamöter, bifalla; och skulle proposition av den lydelse, bilaga vid detta protokoll utvisar, avlåtats till riksdagen.

Ur protokollet:
Gunnar Holmström.
